

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ühiskonnateaduste instituut

Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu õppekava

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Marelle Minn

Seksuaalse väärkohtlemisega seotud hoiakud Eesti noorte hulgas

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kadri Soo (MA)

Tartu 2018

Olen töö koostanud iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Marelle Minn

25.05.2018.

ABSTRACT

Attitudes related to sexual abuse among young people in Estonia

The aim of this Bachelor's thesis is to find out what the attitudes related to sexual abuse are among young people in Estonia, what has changed in their attitudes during the 12 years between two studies, and what role do gender and native language of the teens play in their attitudes towards sexual abuse.

The attitudes towards sexual abuse among young people have not been researched much in Estonia. Most researches about sexual abuse include adults, especially women. It is very important to find out what teens in Estonia think about sexual abuse and see what they know about it, as it is a topic that people do not like to discuss.

My thesis is based on two previously conducted researches in 2003 and 2015, called „Seksuaalsus ja seksuaalne väärkohtlemine“ (Soo ja Kutsar, 2004) and „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring“ (Soo jt, 2015). I wanted to know what students all over Estonia, aged 16-18, think about sexual abuse.

First, I will give an overview of what sexual violence is, how sexual abuse against children has been regulated by law, and what rape myths are. Then, I will describe the research questions, study participants, data collection, and the method of analysis. The fourth chapter is an analysis based on two previous researches that were conducted in 2003 and 2015. First, I will analyse attitudes related to sexual abuse against children, then, attitudes regarding rape myths, and finally, a case of sexual violence against an underage girl. The last chapter is a discussion about the results.

The results show that most of the teens do think sexual abuse is wrong. Their attitudes have become more disapproving of sexual abuse; young people whose native language is Estonian, especially girls, consider sexual abuse wrong the most. Regarding rape myths, young people whose native language is Russian agree with them considerably more than Estonian teens.

SISUKORD

ABSTRACT.....	3
SISUKORD.....	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	7
1.1 Seksuaalvägivalla tähendus ja sellega seotud mõisted.....	7
1.2 Lapsega seotud seksuaaltegevuse ja vägivalla reguleeritus seadusandluses.....	8
1.3 Seksuaalvägivalla ja väärkohtlemisega seotud müüdid	9
2. PROBLEEMISEADE	13
3. METOODIKA	15
3.1 Uurimismeetod ja uurimuse käik	15
3.2 Uurimuses osalejad	15
3.3 Analüüsis kasutatavad tunnused.....	16
3.4 Andmeanalüüsi meetod	18
4. ANALÜÜS	19
4.1 Lapse seksuaalse väärkohtlemisega seotud väited	19
4.2 Seksuaalse väärkohtlemisega seotud müüdid	26
4.3 Seksuaalvägivaldal kujutava juhtumi analüüs.....	30
5. ARUTELU	33
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS	39

SISSEJUHATUS

Seksuaalne väärkohtlemine on inimese, eriti lapse, tervist, arengut ja heaolu kahjustav probleem ning selle levikut peetakse tõsiseks rahvatervise probleemiks ühiskonnas (Jewkes, Sen ja Garcia-Moreno, 2002). Eesti riik on võtnud kasutusele meetmeid, et vägivalda vähendada ja ennetada, ning selle tegemiseks on oluline tõsta teadlikkust ning kujundada vägivalda taunivaid hoiakuid (Vägivalla..., 2015).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on teada saada noorte hoiakute kohta seksuaalse väärkohtlemise suhtes. Noorte arvamus seksuaalse väärkohtlemise kohta on Eestis vähe uuritud, pigem on uuringud kaasanud täiskasvanuid ning eriti naisi ja mitmed uuringud käsitlevad palju erinevaid teemasid ning hoiakud seksuaalvägivalla kohta on vaid põgusalt markeeritud (Soo, Laanpere, Lippus ja Part, 2015). Töös soovin teada saada, millised on noorte hoiakud seksuaalsesse väärkohtlemisse ja millised muutused on aja jooksul toimunud. Ka soovin teada saada, millisest soost ja emakeelega noored nõustuvad rohkem seksuaalset väärkohtlemist soosivate hoiakutega.

Uurimistöö põhineb kvantitatiivsel uurimisviisil. Kasutan töös 2003. ja 2015. aastatel läbi viidud uurimusi, mis keskendusid seksuaalse väärkohtlemise kogemuste uurimisele noorte hulgas. 2003. aastal viidi läbi uuring „Seksuaalsus ja seksuaalne väärkohtlemine“ (Soo ja Kutsar, 2004) ning 2015. aastal „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring“ (Soo jt, 2015). 2015. aastal läbi viidud uuring on suuresti 2003. aasta uuringu analoog, seetõttu sobivad hästi võrdlemaks, millised muutused on vahepealse 12 aasta jooksul toimunud.

Töö koosneb viiest peatükist. Esimeses osas annan ülevaate seksuaalvägivalla tähendusest, lapsega seotud seksuaaltegevuse ja vägivalla reguleeritusest seadusandluses ja seksuaalvägivallaga seotud müütidest. Probleemiseades ja meetodikas annan ülevaate uurimisküsimustest, uuritavatest ning uuringu läbiviimise protsessist. Neljas peatükk koosneb analüüsist, mis jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeseks alateemaks on lapse seksuaalse väärkohtlemisega seotud väited, teiseks analüüs seksuaalse väärkohtlemisega seotud müüte ning viimaks seksuaalvägivalda kujutavat juhtumit. Viimases peatükis arutlen saadud tulemuste üle.

Viimaks soovin tänada oma juhendajat Kadri Sood, kes julgustas ja aitas mind kogu töö valmimise vältel.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Seksuaalvägivald ja sellega seotud mõisted

Maailma Terviseorganisatsiooni definitsiooni kohaselt on seksuaalvägivald (ingl. k. *sexual violence*) seksuaalvahekord, seksuaalvahekorda astumise katse, soovimatud seksuaalsed kommentaarid või lähenemiskatsed või muul moel isiku seksuaalsuse vastu sunniviisiliselt toime pandud teod teise isiku poolt, sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises olukorras, seal hulgas kodus, tööl või mujal (Jewkes jt, 2002). Maailma Terviseorganisatsiooni jaoks on seksuaalvägivald katustermin, mis sisaldab ka seksuaalset ahistamist, vägistamist abielus või suhtes, vägistamist võõraste või tuttavate poolt, laste seksuaalset ärakasutamist, vaimselt või füüsiliselt puudega inimeste seksuaalset ärakasutamist, sunnitud abielu ja palju muud (Garcia-Moreno, Guedes ja Knerr, 2012).

Sageli kasutatakse seksuaalvägivalda mõistega paralleelselt veel mitmeid erinevaid termineid nagu seksuaalrünnak (ingl. k. *sexual assault*), seksuaalne kuritarvitamine/sundus (ingl. k. *sexual coercion*), seksuaalne väärkohtlemine (ingl. k. *sexual abuse*) (Soo, Laanpere, Lippus, ja Part, 2015). Soo ja teised (2015) märgivad, et tuleb tähele panna, et ingliskeelsete terminite puhul esineb mitmetähenduslikke tõlkeid, näiteks inglise keelest *sexual abuse* võib tõlkida eesti keelde nii seksuaalse väärkohtlemise, ahistamise kui seksuaalvägivaldaks.

Seksuaalvägivald alla läheb ka vägistamine, mis on füüsilist jõudu kasutades või muul moel peale sunnitud tegevus, mille käigus toimub peenise, mõne teise kehaosa või eseme kasvõi osaline sisestamine ohvri vagiinasse või pärakusse (Jewkes jt, 2002). Jewkes ja teised (2002) ütlevad, et seksuaalvägivald sisaldab ka teisi vägivalda tüüpe, mis kaasavad sunnitud kontakti suu ja peenise, vagiina või päraku vahel (Jewkes jt, 2002).

Seksuaalvägivald ei toimu vastastikusel kokkuleppel. „Nõusolek“ (ingl. k. *consent*) seksuaaltegevuseks saavutatakse enamasti kehalise vägivaldaga või sellega ähvardamisega, hirmutamise, psühholoogilise survega, manipuleerimisega või väljapressimisega (Jewkes jt, 2002). Veel lisavad Jewkes ja teised (2002), et seksuaalvägivald võib toimuda, kui ohver ei ole võimeline nõusolekut andma – kui nad on alkoholi või teiste uimastite mõju all, intellektipuudega, magavad. Sellistel juhtudel ei mõista ohver toimunu tähendust ega ole

võimeline väljendama oma nõusolekut või keeldumist ja nendes tingimustes saavutatud „nõusolek“ ei võrdu nõusolekuga, mida täiskasvanud, kaine ja terve inimene annaks, ning selline seksuaaltegevus ei ole konsensuslik (Jewkes jt, 2002).

Lapse seksuaalne väärkohtlemine tähendab lapse ebasobilikku seksuaalsesse tegevusse kaasamist täiskasvanud inimese poolt (Andrews, Correy, Slade, Isakidis, Swanston, 2004). Andrews ja teised (2004) loetlevad sinna alla suguelundite katsumise ja hellitamise, seksuaalvahekorras olemise või selle katse, seksuaalse sisuga materjali näitamise või lapse enda kaasamise sellise materjali tegemisse.

Lapse seksuaalse väärkohtlemise alla kuuluvad ka lastest erootiliste või pornograafiliste piltide või filmide tegemine, neile erootiliste või pornograafiliste fotode või filmide näitamine, seksuaalsuse ja seksuaalkäitumisega seotud asjadest rääkimine lapsele mitte sobival viisil ja seksuaalse sisuga märkuste tegemine lapse aadressil, kuna tegemist on alati olukorraga, kus füüsiliste ja vaimsete jõudude ebavõrdsuse tõttu pole laps võimeline keelduma ja end kaitsma (Laste vastu suunatud seksuaalvägivald, 2015).

Oma töös kasutan läbivalt seksuaalse väärkohtlemise mõistet, kirjeldamaks laste vastu sooritatud seksuaalseid tegusid. Seksuaalvägivald mõistet kasutan kirjeldamaks olukordi, kus osapooled on täpsustamata või kui viitan juhtumitele, mille osalisteks on vaid täiskasvanud.

1.2 Lapsega seotud seksuaaltegevuse ja vägivald reguleeritus seadusandluses

Lapse heaolu huvides on oluline ära hoida igasugune lapse seksuaalne väärkohtlemine. Kõik lapse seksuaalse kuritarvitamise vormid, sealhulgas laste prostitutsioon ja lapsporno, laste seksuaalne ärakasutamine kahjustavad laste tervist ja psühhosotsiaalset arengut (Laste..., 2007). Lanzarote konventsioon, mille Eesti on ratifitseerinud, ütleb ka, et kuriteona tuleb käsitleda tahtlikku tegevust, mis kuritarvitab alla 18-aastast last seksuaalsel moel, või paneb lapse seksuaaltegevuse tunnistajaks ka juhtudel, kui last ennast tegevuses osalema ei panda (Laste..., 2007). Ka Lapse õiguste konventsioon (1991), millega Eesti on ühinenud, ütleb, et tuleb kasutusele võtta abinõud vältimaks lapse ahvatlemist või sundimist osalema

ebaseaduslikus seksuaaltegevuses, lapse kasutamist prostituudina ja pornograafilistes etendustes ning materjalides.

Eesti Lastekaitseadus (2017) ütleb, et keelatud on lapse hooletusse jätmine, tema vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine. Pornograafilise sisuga esemete, trükiste ja filmide tootmine, demonstreerimine ja levitamine lastele on samuti keelatud (Lastekaitseadus, 2017). Karistusseadustikus (2017) on defineeritud ja keelatud järgmised seksuaalse sisuga tegevused: täisealise isiku poolt noorema kui kaheksateistaastase isikuga suguühtesse astumine või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemine kasutades ära kannatanu sõltuvust süüdlasest või kuritarvitades mõjuvõimu või usaldust. Lisaks on karistatav suguühe oma järeלטulijaga ja alla kaheksateistaastase isiku rahalise tasu või mõne muu hüve eest suguühtesse astumine (Karistusseadustik, 2017). Ka on Karistusseadustikus (2017) täpsustatud, et täisealise isiku suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu noorema kui neljateistaastase isikuga on karistatav. Eestis on lubatud seksuaalsuhe vähemalt 14-aastase noorega, kui ta on selleks teadliku nõusoleku andnud.

Laste vastu suunatud seksuaalvägivald korral on tihti tegemist seksuaalse sisuga tegevusega täiskasvanu suguiha rahuldamiseks, kus täiskasvanu kasutab ära oma eelisolukorda lapse suhtes (Laste vastu suunatud seksuaalvägivald, 2015). Täiskasvanu on lapse ees pea alati eelisolukorras nii füüsiliselt vanuse ja kasvu poolest kui ka vaimse taseme poolest. Täiskasvanu on tavaliselt keegi, keda lapsed usaldavad, ning oma suguiha rahuldamiseks saavad täiskasvanud seda ära kasutada lisaks füüsilisele jõule, kuna lapsi on õpetatud, et täiskasvanu teab paremini.

1.3 Seksuaalvägivald ja väärkohtlemisega seotud müüdid

Vägistamismüüdid on üldiselt vääruskumused vägistamise kohta, mis on laialdaselt levinud ning mida kasutatakse, et eitada ja õigustada meeste seksuaalseid agressioone naiste vastu (Lonsway, Fitzgerald, 1994). Lonsway ja Fitzgerald (1994) lisavad, et siiski iga vägistamise üksikjuhtum ei ole üldiselt kooskõlas müütidega, kuid mida rohkem läheb juhtum mõne müüdiga kokku, seda rohkem tähelepanu saab juhtum meedialt. Vägistamisjuhtumid, mis aga müütidele vastu räägivad, jäetakse tihti kahe silma vahele (Lonsway, Fitzgerald, 1994).

Vägistamine ja seksuaalne vägivald on teemad, millest on paljude inimeste jaoks raske rääkida. See aga toob endaga kaasa ühiskonna, kus müüdid ja valeinformatsioon on väga levinud ja inimestesse juurdunud (Myths vs realities, 2018). Vägistamismüüdid toovad endaga tihti kaasa ohvrite süüdistamise ja nende vastutavaks pidamise. Müüdid püüavad õigustada toimunut seletades, miks ohver juhtunud „vääris“ ja kinnitavad üksikindiviidide valearvamust, et nemad on vägistamisele immuunsed (Lonsway, Fitzgerald, 1994).

Järgmisena toon välja mõned vägistamise ja seksuaalse vägivallaga seotud müüdid ning selgitused, miks nii tegelikult ei ole.

Üks küllaltki levinud müüt väidab, et palju joonud ja narkootikume tarbinud isik ei tohiks kaevata, kui neid vägistatakse või rünnatakse seksuaalselt (Myths vs realities, 2018). Nagu esimeses alapeatükis selgitatud, ei ole alkoholihoobes või narkootikume tarbinud inimese seaduse silmis võimeline andma nõusolekut ning seksuaalvahekord meelemürke kasutanud inimesega on vägistamine (Jewkes jt, 2002). Mitte keegi ei küsi ega vääri olla vägistatud; teo eest vastutus lasub täielikult ründajal (Myths vs realities, 2018).

Järgmine müüt väidab, et kui kuriteo sooritaja on seksuaalse väärkohtlemise hetkel meelemürke tarvitanud, ei saa teda pidada tema tegude eest karistatavaks (Sexual..., 2012). Joobes olemine aga ei tee tegu olematuks. Alkoholihoove võib ähmastada taju ja reageerimisvõimet, kuid ei muuda inimese suhtumist, väärtusi ja hoiakuid (Soo, 2010).

Väidetakse ka, et tegemist on vägistamisega ainult siis, kui ohver on füüsiliselt sunnitud seksuaalvahekorda astuma ning tal on vigastused selle tõestamiseks (Myths vs realities, 2018). Mitte alati ei saa seksuaalselt väärkoheldud inimesed nähtavalt vigastada. On palju võimalusi, miks nad ei pruugi vigastada. Näiteks kasutavad mõnikord väärkohtlejad ohvri paigal püsimise tagamiseks relva või ähvardusi füüsilisest vägivallast (Myths vs realities, 2018). Nagu varem öeldud, ei saa nõusolekut anda ka inimesed, kes magavad või on alkoholihoobes ja ei saagi vastu vaielda (Jewkes jt, 2002). Nõusolekuta seks on vägistamine ning see, et ohvril ei ole nähtavaid vigastusi, ei tähenda, et teda ei vägistatud.

Järgmine müüt ütlev, et suhtes olles (abielus, kooselus, kohtingutel käies) ei saa inimene olla seksuaalselt väärkoheldud tema partneri poolt (Sexual..., 2012). Suhtesse astumine aga ei

tähenda, et inimene andis õigused oma keha üle teisele inimesele vaid mõlemad inimesed on endiselt inividid ja neil mõlemal on igasugune õigus öelda „ei“ (Sexual..., 2012).

Väidetakse, et kui kaks inimest on kunagi olnud seksuaalvahekorras, on uuesti seksuaalvahekorras olemine alati lubatud (Myths vs realities, 2018). See haakub veidi eelmise müüdiga. Teadvustatud nõusolek on alati vajalik enne seksuaalvahekorda astumist, isegi, kui need kaks inimest on varem vahekorras olnud. Igal inimesel on alati õigus ei öelda. Väga oluline on oma partnerilt uurida, kas ta on igal konkreetsel korral nõus seksuaalseks tegevuseks (Myths vs realities, 2018).

Öeldakse, et kui seksuaalne tegevus on juba alanud, ei saa keegi oma meelt muuta (Sexual..., 2012). Tegelikult iga inimene tohib valida kellega, millal ja kui kaua mingi tegevus kestab, ükskõik kui kaugelt see konkreetne seksuaalne tegevus juba jõudnud on (Sexual..., 2012).

Järgmine müüt ütleb, et kui mees on juba seksuaalselt erutatud, ei suuda ta end peatada ja peab seksima (Myths vs realities, 2018). Tegelikult suudavad mehed oma tunde kontrollida just nagu naised; mitte keegi ei vaja kellegi vägistamist seksuaalseks rahuloluks (Myths vs realities, 2018). Seksuaalse rahulolu saavutamiseks on palju ohutumaid viise ja mitte kõik neist ei vaja teise inimese kohalolu.

Väidetakse, et kui üks inimene maksab kohtingul õhtusöögi eest, on teine talle seksi võlgu (Myths vs realities, 2018). Tegelikult mitte keegi ei ole teisele inimesele seksi, ega ka midagi muud, võlgu selle eest, et ta maksis õhtusöögi või millegi muu eest. Nõusolekut seksuaalseks vahekorras ei saa osta, seda peab saavutama vestlusega ning keegi ei tohiks tunda end süüdi või tundma, et kompenseerib millegi eest (Myths vs realities, 2018).

Väga levinud on müüt, et mehed/poisid ei saa olla seksuaalse väärkohtlemise ohvrid (Myths..., 2018). Mehed saavad olla ja ka on seksuaalse väärkohtlemise ohvrid. Seksuaalse väärkohtlemise ohvriks olemine ei tee meest vähem „mehelikuks“ (Myths..., 2018). Thomas ja teiste (2015) uuring näitab, et ligi 3% vastanud meestest on kogenud seksuaalset ahistamist. Eesti Naiste Tervise Uuringutest selgub samas, et kuigi mehed/poisid on ka seksuaalse vägivalda ohvrid, on naiste hulgas neid oluliselt rohkem (Part jt, 2007, Lippus jt, 2015).

Seksuaalse väärkohtlemise kohta on veel väga palju müüte levinud. Asja ei tee lihtsamaks, et neid müüte kohtab tänapäeval palju meedias ja kirjanduses (Lonsway, Fitzgerald, 1994). Paljude nende müütide uskumine võib panna ohvri arvama, et nii ongi õige ja see, mis temaga juhtub või juhtunud on, ei ole seksuaalne väärkohtlemine.

2. PROBLEEMISEADE

Vägivald kahjustab inimõigusi, piirab inimese õigust elule, turvalisusele, väärikusele, vaimsele ja füüsilisele puutumatusse ja põhjustab suuri kannatusi ohvrile (Vägivalla..., 2015). Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020 (2015) ütleb, et vägivald kipub korduma ja sellest ringist on raske välja saada. Eestis on välja töötatud vägivalla ennetamise strateegiad ning Eesti on ühinenud Istanbuli konventsiooniga, mis seab esikohale isikud, kes on vägivalla all kannatanud, kohustab riiki ohvritele pakkuma võimalikult palju tuge ja teenuseid, ning juurutab ühiskonnas mõistmist, et vägivallal puudub õigustus (Euroopa..., 2011).

Vägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks on oluline tõsta teadlikkust ning kujundada vägivalda taunivaid hoiakuid (Vägivalla..., 2015). Vägivalla suhtes positiivne meelestatust võib endaga kaasa tuua vaid rohkem vägivalda. Minu töö uuribki noorte hoiakuid seksuaalsesse väärkohtlemisse.

Peamiselt on Eestis uuritud täiskasvanute või naiste arvamusi seksuaalse väärkohtlemise kohta. Noorte vägivalla hoiakutest senini head ülevaadet ei ole (Soo, Laanpere, Lippus ja Part, 2015). Selleks, et teha efektiivset vägivalla ennetus- ja teavitustööd noorte hulgas on vaja teada nende hoiakuid. Eesti Naiste Tervise Uuring on läbi viinud kaks uurimust, kus esitati küsimusi seksuaalvägivalla kohta: „Eesti naiste tervis: seksuaal- ja reproduktiivtervis, tervisekäitumine, hoiakud ja tervishoiuteenuste kasutamine“ aastatel 2004 ja 2014 (Part jt, 2007, Lippus jt, 2015). Viimastel aastatel on ühiskonnas pööratud tähelepanu vägivallateemale, näiteks Eesti Seksuaaltervise Liidu noortekonverents "Vägivald ei ole seks" (Pressiteade..., 2018). Ka MTÜ Living for Tomorrow on läbi viinud mitmeid seksuaalkasvatusalaseid koolitusi (Projektid, 2018).

Minu töö eesmärgiks on uurida, millised olid noorte hoiakud seksuaalsesse väärkohtlemisse 2003. ja 2015. aastal, kas ja kuidas need hoiakud on vahepealse aja jooksul muutunud ning mis soost ja emakeelega noored nõustuvad seksuaalvägivalda toetavate hoiakutega.

Selleks, et oma töö eesmärk saavutada, olen püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised on noorte seksuaalse väärkohtlemisega seotud hoiakud?

2. Millised muutused on toimunud noorte hoiakutes vahepealse 12 aasta jooksul?
3. Mis soost ja emakeelega noored nõustuvad rohkem seksuaalset väärkohtlemist toetavate hoiakutega?

3. METOODIKA

3.1 Uurimismeetod ja uurimuse käik

Töös kasutasin kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivset uurimismeetodit kasutatakse, et leida uurimisküsimustele vastuseid või hüpoteesidele kinnitust või neid ümber lükata kogudes arvandmeid suurte populatsioonide kohta (Johnson ja Christensen, 2012). Johnson ja Christensen (2012) lisavad, et kvantitatiivse uurimuse andmed esitatakse statistikana. See sobib minu töösse, kuna soovin teada just paljude inimeste arvamust seksuaalse väärkohtlemise kohta.

Empiirilise materjalina kasutan kahe uuringu andmeid, mis on läbi viidud aastatel 2003 ja 2015. Käesolev uuring põhineb 2003. aastal Eestis ja teistes Läänemere riikides läbi viidud uuringul „Seksuaalsus ja seksuaalne väärkohtlemine“ (Mossige, Ainsaar ja Svedin, 2007; Soo ja Kutsar 2004) ning selle eeskujul 2015. aastal korraldatud uuringul „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring“ (Soo jt, 2015). Uuringute põhirõhk oli seksuaalse väärkohtlemise kogemuste väljaselgitamisel. Uuringud viidi läbi isetäidetava ankeetküsitlusena gümnaasiumides ning kutsekoolides õppivate noorte hulgas. Küsitlus viidi läbi klassiruumis tunni ajal ning sellega tegelesid uurimusega seotud küsitlajad, mitte kooli personal. Küsimustikule vastamine oli anonüümne. Vastajate privaatsuse tagamiseks istusid kõik vastajad üksinda pinkides. Ankeedid pandi pärast küsitluse täitmist ümbrikusse ja neid ei näidatud kooli personalile.

3.2 Uurimuses osalejad

Uuringus osalesid gümnaasiumiastme õpilased ja sama vanad kutsekooli õpilased üle Eesti. Uuring korraldati nii, et see oleks esinduslik õppekeele, koolitüübi, soo ja geograafiliste piirkondade lõikes. Analüüsiks valisin 16-18-aastaste noorte vastused. 2003. aastal osales küsitluses 1661 valitud vanuses noort ning 2015. aastal osales küsitluses 1957 valitud vanuses noort. Algselt osales küsitluses 2003. aastal vastajaid vanuses 15-31-aastat ning 2015. aastal 15-19-aastat. Valisin 16-18-aastased kuna enamik vastajaid kuulus sellesse vanuserühma ning

võrreldavuse jaoks on teised välja jäetud. Liiga noorte või teistest vanemate vastused oleks võinud hakata tulemusi mõjutama. Tabelis 1 on välja toodud vastajate arv vanuse, soo ja emakeele kohta. Oma töös uurin, kas ja kuidas erinevad eesti ja vene emakeelega poiste ja tüdrukute vastused. Vene emakeelega vastajate hulka on arvatud ka vastajad, kelle emakeel on midagi muud (nt ukraina, valgevene). Kuna venekeelseid vastajaid on nende hulgas kõige rohkem, nimetan neid edaspidi vene emakeelega noorteks.

Tabel 1. Vastajate arv ja protsent küsitlusaasta ja vanuse kohta

	2015	2003
<i>16-aastaseid</i>	863 (44,1%)	330 (19,9%)
<i>17-aastaseid</i>	636 (32,5%)	750 (45,2%)
<i>18-aastaseid</i>	458 (23,4%)	581 (35,0%)
<i>Poisse</i>	1022 (52,2%)	716 (43,1%)
<i>Tüdrukuid</i>	935 (47,8 %)	945 (56,9%)
<i>Eesti noori</i>	1483 (75,8%)	1112 (66,9%)
<i>Vene noori</i>	474 (24,2%)	549 (33,1%)
Kõiki vastajaid kokku	1957 (100%)	1661 (100%)

Märkus: Vastajate protsent on arvatud vastava küsitlusaasta koguarvu järgi. Andmed on kaalumata.

3.3 Analüüsis kasutatavad tunnused

Valisin välja küsimused, mis käsitlesid hoiakuid seksuaalsesse väärkohtlemisse ja vägivalda. Vastajate hoiakuid lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete kohta mõõdeti mõlemas uuringus Briere jt (1992) välja töötatud instrumendiga, mis sisaldas 15 väidet. Vastajatel paluti 5-pallisel skaalal (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus) vastata, kui võrd nad nõustuvad väidetega lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete kohta. Küsimuses oli täpsustatud, et täiskasvanu on 18-aastane või vanem inimene. Kaks väidet jätsin analüüsist välja, kuna nende tähendus võis jääda vastajale segaseks. Samuti grupeerisin nõustumise skaala järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (liidetud skaalapunktid 2 ja 3), nõus (liidetud skaalapunktid 4 ja 5).

Seksuaalvägivallaga seotud müütide uskumist uuriti 6 väitega. Väited naiste ja ohvrite kohta on pärit Burti (1980) vägistamise müütide aktsepteerimise küsimustikust (Rape Myth Acceptance Scale) ning poiste ja toimepanijate kohta käivad müüdid on Mossige jt (2007) välja

mõeldud. Vastajatel paluti 7-pallisel skaalal (1 – ei ole üldse nõus, 7 – täiesti nõus) vastata, kuivõrd on nad nende väidetega nõus. Nõustumise skaala grupeerisin enda töö jaoks järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (liidetud skaalapunktid 2, 3 ja 4), nõus (liidetud skaalapunktid 5, 6 ja 7).

Viimane valitud küsimus käib vastajatele esitatud näidisjuhtumi kohta, kus tegelasteks olid seksuaalsuhtega nõustumise eest noorem tütarlaps ja täisealine noormees. Siin on noortele esitatud näidisjuhtum:

Annika on 13-aastane. Ta elab koos oma perega Martini ja tema pere naabruses. Martin on 19-aastane. Annika ja Martin tunnevad teineteist hästi. Ühel päeval hakkavad Annika ja Martin omavahel rääkima. Martin on ükski kodus ja ta kutsub Annika külla. Nad istuvad ja räägivad. Martin ütleb Annikale, et tüdruk meeldib talle väga ja et Annika on tema arust väga seksikas. Ta võtab Annika ümbert kinni ja suudleb teda. Annika on üllatunud, kuid jääb istuma. Martin hakkab tema keha silitama. Annika itsitab, kuid palub Martinil lõpetada. Martin ei jäta järele ja üritab Annikat diivanile pikali saada. Ta ütleb tüdrukule, kui armas ta on ja et ta on selle jaoks juba piisavalt vana. Annika käsib tal uuesti lõpetada ja proovib tema käte vahelt välja rabeleda. Kuid Martin on suur ja tugev. Ta võtab tüdrukul riided seljast ja puudutab kogu ta keha. Annika anub, et ta lõpetaks, kuid poiss jätkab. Pärast juhtunut palub Martin, et Annika vanematele sellest midagi ei räägiks.

Vastajatel paluti 5-pallisel skaalal vastata neljale alaküsimusele juhtumi kohta. Esimene küsimus uuris, kas vastajate arvates oli tegu vale (1 – ei olnud üldse vale, 5 – väga vale). Selle skaala grupeerisin järgmiselt: ei olnud vale (liidetud skaalapunktid 1 ja 3), natukene vale (liidetud skaalapunktid 3 ja 4), väga vale (skaalapunkt 5). Teises ja kolmandas küsimuses uuriti, kumba juhtumis esitatud tegelast nad vastutavaks pidasid (1 – ei ole üldse vastutav, 5 – on täiesti vastutav). Grupeerisin nõustumise skaala vastavalt sellele, kumb on juhtumis toimepanija, kumb ohver. Toimepanija vastutavaks pidamisega nõustumise skaala: ei ole üldse vastutav (liidetud skaalapunktid 1 ja 2), natukene vastutav (liidetud skaalapunktid 3 ja 4), täiesti vastutav (skaalapunkt 5). Ohvri vastutavaks pidamisega nõustumise skaala: ei ole üldse vastutav (skaalapunkt 1), natukene vastutav (liidetud skaalapunktid 2 ja 3), täiesti vastutav (liidetud skaalapunktid 4 ja 5). Viimane küsimus uuris, kas tegemist oli vastajate arvates seksuaalse väärkohtlemisega (1 – ei ole seksuaalne väärkohtlemine, 5 – on seksuaalne väärkohtlemine). Grupeerisin selle skaala sarnaselt esimesele kahele alaküsimusele: ei ole seksuaalne väärkohtlemine (liidetud skaalapunktid 1 ja 2), natukene seksuaalne väärkohtlemine (liidetud skaalapunktid 3 ja 4), on seksuaalne väärkohtlemine (skaalapunkt 5).

3.4 Andmeanalüüsi meetod

Andmete analüüsimiseks kasutasin statistikapaketti SPSS 20.0. Noorte hoiakute kohta ülevaate saamiseks kasutasin kahemõõtmelist sagedusanalüüsi ning tulemused on esitatud protsentidena. Seosekordajana kasutasin Crameri V-d. Crameri V-d kasutatakse kahe nominaal- või järjestustunnuse vahelise seose uurimiseks (Rootalu, 2014). See näitab, milliste tunnuste vahel on statistiliselt olulisi erinevusi. Parema võrreldavuse mõttes on kasutatud andmed kaalutud. Kuna 2003. aastal toimus küsitlus kevadel ja 2015. aastal õppeaasta alguses, siis on uuritavate vanuses olulisi erinevusi. 2003. aastal olid uuringus osalenud noored keskmiselt vanemad. Vanuse erinevusest tingitud võimaliku mõju eemaldamiseks on andmed kaalutud nii, et igas vanuses (16, 17, 18) noorte vastuseid on mõlemas uuringus võetud arvesse võrdse kaaluga.

4. ANALÜÜS

Käesolevas peatükis annan ülevaate 2003. ja 2015. aasta uuringute tulemustest. Esimeses alapeatükis analüüsin alaealise ja täiskasvanu vahelise seksuaalsuhte kohta käivaid hoiakuid. Teises alapeatükis käsitlen seksuaalvägivalla müüte ning kolmandas alapeatükis analüüsin noorte arvamusi seksuaalvägivalla juhtumit kirjeldava vinjeti suhtes. Võrdlen eesti ja vene keelt kõnelevate poiste ja tüdrukute hoiakuid ning nende muutusi ajas.

4.1 Lapse seksuaalse väärkohtlemisega seotud väited

Uuritavatel paluti hinnata, kuivõrd nad nõustuvad lapse ja täiskasvanu vahelisi seksuaalsuhteid kirjeldavate väidetega.¹ Kõigepealt esitan väited, mis näitavad lapse ja täiskasvanu vahelisi seksuaalsuhteid kui lapse heaolu kahjustavat käitumist. Seejärel tulevad väited, mis kirjeldavad seksuaalsuhteid täiskasvanu perspektiivist ja püüavad neid normaliseerida. Järgmiseks on väited, mis näitavad lapsi kui seksi provotseerijaid ja lõpuks väited, mis ütlevad, et lapsed on (mitte)usaldusväärsed tunnistajad.

Laste ahistajad peaksid vangi minema

Tabelis 2 on näha, et mõlemal küsitlusaastal nõustusid peaaegu kõik eesti keelt rääkivad tüdrukud (95-98%) sellega, et laste ahistajad peaksid vangi minema. Ka enamik eesti poisse (87-93%) on väitega täiesti nõus, kuid poiste seas on tüdrukutega võrreldes statistiliselt oluliselt vähem neid, kes on nõus. Vene keelt kõnelevate vastajate hulgas on väitega nõus olijate hulk oluliselt väiksem kui eesti keelt rääkivate noorte hulgas. Vene poiste hulgas on umbes 20% võrra vähem nõustujaid kui eesti poiste hulgas mõlemal aastal. Tüdrukute seas on erinevus keelerühmade vahel 2003. aastal oluliselt suurem (vahe 28%) kui aastal 2015 (vahe 10%).

Vaadeldes muutusi ajas, on nii eesti keelt kõnelevate poiste kui tüdrukute hulgas tekkinud nihe väitega nõustumise poole. Vene keelt rääkivate poiste seas on vastajad jäänud samale

¹ Terminit „seksuaalne väärkohtlemine“ küsimuse sõnastuses ei kasutatud, et vastamist mitte suunata. Küsimusteplokk asetseb üsna ankeedi alguses ning sinnani ei olnud küsitud ühtegi seksuaalse väärkohtlemisega seotud küsimust ning ka käesolevas küsimuses ei defineeritud väärkohtlemise tähendust, seega on jäetud väärkohtlemise mõiste noortele endale sisustada. Mõlemal küsitluse läbiviimise aastal oli küsimuse juurde ära märgitud, et täiskasvanud inimene on 18-aastane või vanem. Väidete struktureerimisel võtsin eeskujuks Kadri Soo (2016) kasutatud liigituse 2015. aasta uuringu raportis.

arvamusele, mis aastal 2003, kuid tüdrukute hulgas on väitega nõustujate hulk aastaks 2015 tõusnud 21%.

Tabel 2. Lapse ja täiskasvanu vahelise seksi taunimine soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Laste ahistajad peaksid vangi minema</i>	2015	2	1	5	1	93	98	0,11**	0,09*	0,07*
	2003	3	2	10	3	87	95	0,14**		
<i>Seksuaalsuhe lapsprostituudiga on seksuaalne väärkohtlemine</i>	2015	4	3	22	17	73	80	0,08*	0,10*	0,06*
	2003	10	5	20	16	70	79	0,11*		
<i>Isegi kui tundub, et 13-aastane tahab täiskasvanuga seksuaalsuhet, siis täiskasvanul ei ole õigust temaga seksuaalselt käituda</i>	2015	5	3	22	23	73	74	0,03	0,07*	0,11**
	2003	8	6	25	30	67	64	0,06		
<i>Seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel tuleks pidada kuriteoks.</i>	2015	10	1	37	14	53	85	0,34**	0,20**	0,09*
	2003	6	2	21	8	74	90	0,21**		
<i>Seks lapse ja täiskasvanu vahel kahjustab last</i>	2015	11	9	49	44	40	46	0,06	0,18**	0,04
	2003	8	9	33	40	59	50	0,09*		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Laste ahistajad peaksid vangi minema</i>	2015	6	3	18	9	76	88	0,16*	0,09	0,25**
	2003	8	12	25	21	67	67	0,07		
<i>Seksuaalsuhe lapsprostituudiga on seksuaalne väärkohtlemine</i>	2015	15	6	22	19	63	76	0,17*	0,22**	0,26**
	2003	19	16	40	35	41	49	0,08		
<i>Isegi kui tundub, et 13-aastane tahab täiskasvanuga seksuaalsuhet, siis täiskasvanul ei ole õigust temaga seksuaalselt käituda</i>	2015	11	7	18	15	71	78	0,09	0,15*	0,25**
	2003	13	14	31	33	57	53	0,03		
<i>Seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel tuleks pidada kuriteoks</i>	2015	11	3	31	14	58	83	0,28**	0,10	0,11*
	2003	8	8	24	16	68	76	0,09		
<i>Seks lapse ja täiskasvanu vahel kahjustab last</i>	2015	16	11	29	31	54	58	0,08	0,06	0,12*
	2003	16	19	36	33	48	48	0,03		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2 ja 3), nõus (skaalapunktid 4 ja 5). *p<0,05; **p<0,001

Seksuaalsuhe lapsprostituudiga on seksuaalne väärkohtlemine

Valdav enamik eesti noortest pidas seksuaalsuhet lapsprostituudiga seksuaalseks väärkohtlemiseks, kusjuures tüdrukute seas (u. 80%) on mõlemal aastal nõustujaid rohkem, kui poiste hulgas (70-73%). Vene noorte hulgas on selle väitega nõustujaid eesti noortega võrreldes

märgatavalt vähem, seda eriti 2003. aastal. Siis pidas seksuaalsuhet lapsprostituudiga väärkohtlemiseks veidi vähem kui pooled vene noored. 2003. aastal oli eesti keelt rääkivate noortega võrreldes umbes kaks korda rohkem neid vene noori, kes ei nõustunud üldse või nõustusid vähesel määral selle seisukohaga. 2015. aastaks olid vene noorte arvamused jõudnud märgatavalt järele eesti noorte hinnangutele. Näiteks nõustus viimasel küsitluskorral 76% vene tüdrukutest selle arvamusega, poistest aga 63%. Eesti vastajatest ilmnis statistiliselt olulisi muutusi ajas ainult noormeeste hinnangute puhul.

Isegi kui tundub, et 13-aastane tahab täiskasvanuga seksuaalsuhet, siis täiskasvanul ei ole õigust temaga seksuaalselt käituda

Nii eesti kui vene keelt kõnelevate vastajate hulgas on antud väite puhul soolised erinevused statistiliselt ebaolulised. Suur osa vastajatest pigem nõustub väitega. Eesti noorte hulgas on toimunud aja jooksul väike kasv väitega nõustumise suunas. Märkimisväärsed on muutused vene noorte vastuste puhul. 2003. aastal nõustusid väitega alla 60% nii poistest kui tüdrukutest, 2015. aastal nõustusid väitega 71% poistest ning 78% tüdrukutest.

Seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel tuleks pidada kuriteoks

Eesti emakeelega poiste ja tüdrukute seas on vastused selle väite puhul väga erinevad mõlemal küsitluse aastal. Tüdrukud nõustuvad väitega märkimisväärselt rohkem mõlemal aastal (85-90%). Märkimisväärne on poiste arvamuse üllatav muutus. 2003. aastal pidasid 74% vastanud poistest tegevust kuriteoks, 2015. aastal nõustusid väitega vaid 53% vastanutest, mis on tõeliselt suur langus. Vene keelt kõnelevate noorte hulgas on 2015. aastal märgata suurt soolist erinevust. Tüdrukud pigem nõustusid väitega. Poiste arvamustes on toimunud eesti poistega sarnane muutus. 2003. aastal nõustusid 68% poistest, et tegu on kuriteoga, kuid 2015. aastal on nõustujate hulk langenud 10% võrra.

Seks lapse ja täiskasvanu vahel kahjustab last

Selle väitega seoses torkavad silma eesti ja vene noorte puhul aja jooksul vastupidises suunas toimunud arengud. Kui 2003. aastal oli väitega nõustujaid enim eesti poiste seas (59%), eesti ja vene tüdrukute ning vene poiste seas enam-vähem võrdselt (umbes 50%), siis aastaks 2015 oli väitega nõustujate arv kasvanud vene noorte hulgas, aga eesti noorte seas langenud. Eriti silmatorkavalt on nõustujate hulk langenud eesti emakeelega poiste hulgas (langus peaaegu 20% võrra).

Noorte hinnanguid eelnevatele väidetele kokku võttes võib öelda, et enamik nii eesti kui vene noori peavad seksuaalsuhteid täiskasvanu ja lapse vahel last kahjustavaks ning leiavad, et laste ahistajad peaksid minema vangi. Nii eesti kui vene tüdrukud on poistega võrreldes lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete suhtes taunivamad.

Tabel 3. Seksuaalsuhete normaliseerimine soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Täiskasvanu ja lapse vahel peaks olema lubatud seksuaalsuhted, kui nad mõlemad seda soovivad</i>	2015	22	20	40	42	37	37	0,03	0,09*	0,13**
	2003	30	24	32	29	38	46	0,09*		
<i>Mõned 13-aastased on juba niivõrd arenenud, et ei ole midagi valesti, kui nad on seksuaalsuhetes täiskasvanuga</i>	2015	31	33	53	51	16	16	0,01	0,22**	0,25**
	2003	19	20	47	42	35	38	0,04		
<i>Seks lapsega on lapsele kahjutu</i>	2015	38	50	53	43	9	7	0,11**	0,06	0,06
	2003	41	56	47	37	12	7	0,15**		
<i>Selles ei ole midagi halba, kui lapsele räägitakse seksist, puudutades tema suguelundeid</i>	2015	63	78	26	18	11	4	0,17**	0,05	0,05
	2003	65	81	28	13	7	5	0,18**		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Täiskasvanu ja lapse vahel peaks olema lubatud seksuaalsuhted, kui nad mõlemad seda soovivad</i>	2015	40	34	30	37	29	29	0,07	0,25**	0,19**
	2003	20	22	29	31	51	47	0,03		
<i>Mõned 13-aastased on juba niivõrd arenenud, et ei ole midagi valesti, kui nad on seksuaalsuhetes täiskasvanuga</i>	2015	40	45	44	41	16	14	0,06	0,23**	0,29**
	2003	21	21	48	44	31	35	0,05		
<i>Seks lapsega on lapsele kahjutu</i>	2015	48	50	43	42	10	8	0,03	0,15*	0,04
	2003	32	48	54	42	14	11	0,15*		
<i>Selles ei ole midagi halba, kui lapsele räägitakse seksist, puudutades tema suguelundeid</i>	2015	73	74	20	18	6	8	0,03	0,27**	0,07
	2003	47	77	40	13	14	10	0,32**		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2 ja 3), nõus (skaalapunktid 4 ja 5). *p<0,05; **p<0,001

Täiskasvanu ja lapse vahel peaks olema lubatud seksuaalsuhted, kui nad mõlemad seda soovivad

Tabelist 3 paistab, et eestlastest vastajate puhul on üllatavalt paljud noored väitega nõus (2015. aastal 37% nii poistest kui tüdrukutest). 2015. aastal ei ole poiste ja tüdrukute vastustes suuri erinevusi, 2003. aastal aga küll. Pigem nõustusid tüdrukud, et seksuaalsuhted alaealise ja

täiskasvanu vahel peaksid olema lubatud. Vene keelt kõnelevate poiste ja tüdrukute vastuste vahel suuri erinevusi ei ole. Küll aga on vene noorte arvamused ajaga oluliselt muutunud. 2003. aastal nõustusid väitega ligi 50% nii poistest kui tüdrukutest, 2015. aastaks on arvamused aga muutunud ning vaid 29% nii poistest kui tüdrukutest on seisukohal, et seksuaalsuhted alaealise ja täiskasvanu vahel tohiks olla lubatud ja mõlema osapoole soovil. Eesti keelt kõnelevate noorte hulgas on väitega nii nõustumine kui mitte nõustumine vähenenud, suurenenud on pigem vähe nõus olemine.

Mõned 13-aastased on juba niivõrd arenenud, et ei ole midagi valesti, kui nad on seksuaalsuhetes täiskasvanuga

Nii eesti kui vene keelt kõnelevate vastajate hulgas puuduvad olulised soolised erinevused, kuid aja jooksul on vastajate arvamused drastiliselt muutunud. Kui 2003. aastal nõustus väitega üle 30% eesti ja vene poistest ja tüdrukutest, siis 2015. aastaks oli nõustujaid kaks korda vähem (umbes 16%). Seevastu oli kasvanud mittenõustujate osakaal, üle 40% vene noortest olid väitele vastu ning vastu olid ka 38% eesti poistest ja 50% eesti tüdrukutest. Suur osa noori on vastanud, et nad on vähe nõus.

Seks lapsega on lapsele kahjutu

Käesoleva väite puhul on nii eesti kui vene emakeelega poisid ja tüdrukud ülekaalukalt vastanud, et nad ei ole väitega üldse nõus, või on vähe nõus. Siiski on näha 2003. aastal nii eesti kui vene tüdrukute hulgas väitega mitte nõustumist rohkem (umbes 50%).

Selles ei ole midagi halba, kui lapsele räägitakse seksist, puudutades tema suguelundeid

Nii eesti kui vene keelt kõnelevad noored on väitele suures osas vastu. Võrreldes poistega oli eesti keelt kõnelevate tüdrukute hulgas oluliselt enam neid (78%), kes olid vastanud, et nad ei ole üldse nõus. Poisid seevastu olid sagedamini märkinud, et nad on vähe nõus (26%). 2003. aastal olid vene keelt kõnelevad tüdrukud väitele ülekaalukalt vastu (77%), kuid vene poiste seas olid väitele vastu vaid 47% vastajatest. 2015. aastaks on vene poiste hoiakud muutunud ning väitega ei nõustu 73% poisse.

Kokkuvõttes võib öelda, et üldiselt on nii eesti kui vene noored väidetele vastu. Rohkem vastu ollakse väidetele, et seks lapsega on lapsele kahjutu ning enamasti ei nõustuta lapse suguelundite puudutamisega temaga seksist rääkides. Noored on veidi rohkem nõus sellega, et

täiskasvanu ja lapse vahelised seksuaalsuhted peaksid nende mõlema nõusolekul olema lubatud.

Tabel 4. Lapsed kui seksi provotseerijad soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Lapsed püüavad mõnikord täiskasvanuid võrgutada</i>	2015	7	6	41	40	53	54	0,02	0,11**	0,08*
	2003	8	7	30	31	63	62	0,01		
<i>Paljud lapsed soovivad olla täiskasvanuga seksuaalvahekorras siis, kui nad on seda varem kogenud</i>	2015	8	9	63	58	29	43	0,05	0,05	0,07*
	2003	9	13	58	54	33	32	0,07		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Lapsed püüavad mõnikord täiskasvanuid võrgutada</i>	2015	15	12	42	41	43	47	0,05	0,07	0,02
	2003	10	14	26	39	44	47	0,07		
<i>Paljud lapsed soovivad olla täiskasvanuga seksuaalvahekorras siis, kui nad on seda varem kogenud</i>	2015	24	31	57	53	19	16	0,07	0,12*	0,05
	2003	19	31	52	49	29	20	0,14		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2 ja 3), nõus (skaalapunktid 4 ja 5). *p<0,05; **p<0,001

Lapsed püüavad mõnikord täiskasvanuid võrgutada

Tabelis 4 näeb, et nii eesti kui vene keelt kõnelevate vastajate hulgas olid poiste ja tüdrukute vastused väga sarnased. Aastatega on eesti vastajate arvamus muutunud, kuid mitte palju. Pigem on vastajad väitega olnud nõus, või natukene nõus. Kui eesti noorte hulgas nõustusid väitega üle 50% nii poistest kui tüdrukutest mõlemal küsitluse läbiviimise aastal, siis vene keelt kõnelevate vastajate hulgas on väitega täiesti nõustujate hulk jäänud alla 50%, kuid siiski on suurem enamik väitega nõus.

Paljud lapsed soovivad olla täiskasvanuga seksuaalvahekorras siis, kui nad on seda varem kogenud

Ka käesoleva väitega on eesti keelt rääkivad noored pigem nõustunud. Suurem enamik on väitega vähesel määral nõus (üle 50%), kuid ka „nõus“ vastajate hulk on suur (umbes 30%). Eesti tüdrukute vastuste hulgas on ajaga toimunud muutus väitega nõustumise suunas, väitega nõustujate osakaal on kasvanud ajaga umbes 10% võrra. Vene keelt kõnelevad vastajad on

väitele pigem vastu. Poiste hulgas on aja jooksul toimunud positiivne pööre, kui 2003. aastal olid väitele vastu 19% vastanud poistest, siis 2015. aastal olid väitele vastu 24% poistest.

Vene emakeelega noored kalduvad vähem pidama lapsi täiskasvanuga seksuaalsuhte algatajateks ning üldse selle soovijateks. Poisid ja tüdrukud antud hoiakutes ei erine.

Tabel 5. Lapsed kui (mitte)usaldusväärsed tunnistajad soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Mõnikord lapsed ütlevad, et neid on seksuaalselt ahistatud, selleks et püüda tähelepanu või kellelegi kätte maksta</i>	2015	4	5	37	39	59	56	0,03	0,03	0,03
	2003	4	3	34	40	62	57	0,06		
<i>Enamik lapsi, kes teatavad seksuaalsest väärkohtlemisest, räägivad tõtt</i>	2015	4	3	52	39	44	58	0,14**	0,13**	0,08**
	2003	10	5	45	32	45	63	0,18**		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Mõnikord lapsed ütlevad, et neid on seksuaalselt ahistatud, selleks et püüda tähelepanu või kellelegi kätte maksta</i>	2015	6	5	50	44	44	51	0,07	0,08	0,12*
	2003	9	9	55	51	36	40	0,03		
<i>Enamik lapsi, kes teatavad seksuaalsest väärkohtlemisest, räägivad tõtt</i>	2015	14	6	61	64	25	30	0,13*	0,05	0,13*
	2003	13	6	57	51	30	43	0,15*		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2 ja 3), nõus (skaalapunktid 4 ja 5). *p<0,05; **p<0,001

Mõnikord lapsed ütlevad, et neid on seksuaalselt ahistatud, selleks et püüda tähelepanu või kellelegi kätte maksta

Tabelist 5 paistab, et mõlemal uuringuaastal on eesti keelt rääkivate noorte seas väitega nõustujaid märgatavalt enam (56-62%) kui vene keelt rääkijate seas (36-51%). Vene noorte hulgas on oluliselt rohkem neid, kes on väitega vähesel määral nõus. Poiste ja tüdrukute hinnangud emakeelest hoolimata ei erine statistiliselt oluliselt.

Enamik lapsi, kes teatavad seksuaalsest väärkohtlemisest, räägivad tõtt

Enamik eesti keelt kõnelevaid vastajaid nõustub käesoleva väitega. 2003. aastal olid eesti tüdrukud väitega rohkem nõus (63%), kui 2015. aastal (58%). Samuti on olulised erinevused

eesti poiste ja tüdrukute vastuste vahel, mõlemal küsitluse läbiviimise aastal on väitega nõustuvate poiste protsent üle 10% võrra väiksem, kui tüdrukute. Vene keelt kõnelevad noored on väitega vähe nõus (2015. aastal üle 60% vastajatest). Väitega ei ole üldse nõus 8% rohkem vene poisse kui tüdrukuid. Vene emakeelega tüdrukud on väitega rohkem täiesti nõus, kuid nende nõusolek on aastatega vähenenud. Kui 2003. aastal vastasid 43% tüdrukutest, et nad on väitega nõus, siis 2015. aastaks on see protsent langenud 30%-le.

Üldiselt taunisid tüdrukud seksi lapse ja täiskasvanu vahel rohkem, kui poisid. Nad pidasid selliseid seksuaalsuhteid last kahjustavaks, nägid sellises rohkem seksuaalset väärkohtlemist ning arvasid enam, et ahistajaid peaks vangi saatma. Poisid ei võtnud tüdrukutega võrreldes kindlat seisukohta, vaid nõustusid osaliselt sellega, et seksuaalsuhted laste ja täiskasvanute vahel ei kahjusta last. Eesti noored on võrreldes vene noortega olnud lapse ja täiskasvanu vahelise seksuaalsuhte suhtes taunivamad. Aja jooksul on noorte arvamused muutunud lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete suhtes sallimatumaks. Erandiks võib kindlasti tuua üllatava tulemuse eesti poiste vastustes, kus väite „*Seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel tuleks pidada kuriteoks*“ puhul pidasid 74% vastanud poistest 2003. aastal tegu kuriteoks, kuid 2015. aastaks langes samamoodi vastanud poiste hulk 20% võrra.

4.2 Seksuaalse väärkohtlemisega seotud müüdid

Siinses alapeatükis analüüsin noorte hoiakuid seksuaalse väärkohtlemisega seotud müütidesse. Tulemused on esitan kahes tabelis, ühes käsitlen naisi/ohvreid kujutavaid vägistamisemüüte, teises mehi (poisse) ja toimepanijaid kujutavaid müüte.

Tabel 6. Naisi/ohvreid kujutavad vägistamisemüüdid soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Naine, kes läheb esimesel kohtamisel mehe poole koju, näitab sellega, et ta soovib mehega seksuaalvahekorda.</i>	2015	11	27	50	50	39	24	0,23**	0,07*	0,09*
	2003	13	24	42	44	45	32	0,16**		
<i>Enamikul vägistamise ohvritel on kerged elukombed ja halb kuulsus.</i>	2015	19	44	52	40	29	16	0,28**	0,09*	0,02
	2003	25	46	44	38	31	16	0,22**		
<i>Kui tüdruk laseb ennast kallistada ja suudelda ning olukord väljub kontrolli alt, siis on ta ise süüdi, et tema partner talle seksuaalvahekorda peale sunnib.</i>	2015	32	54	53	38	16	8	0,22**	0,12**	0,10*
	2003	24	46	50	40	26	14	0,23**		
<i>Paljudel naistel on alateadlik soov olla vägistatud ja nad võivad alateadlikult luua situatsiooni, milles neid võidakse rünnata.</i>	2015	23	45	58	41	19	13	0,23**	0,07*	0,09*
	2003	17	37	59	45	24	18	0,21**		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Naine, kes läheb esimesel kohtamisel mehe poole koju, näitab sellega, et ta soovib mehega seksuaalvahekorda.</i>	2015	11	15	38	44	51	40	0,10	0,07	0,12*
	2003	7	13	39	35	54	53	0,09		
<i>Enamikul vägistamise ohvritel on kerged elukombed ja halb kuulsus.</i>	2015	13	19	50	49	38	33	0,08	0,05	0,09
	2003	13	24	45	40	42	36	0,13*		
<i>Kui tüdruk laseb ennast kallistada ja suudelda ning olukord väljub kontrolli alt, siis on ta ise süüdi, et tema partner talle seksuaalvahekorda peale sunnib.</i>	2015	11	11	45	38	45	51	0,07	0,11	0,12*
	2003	5	13	43	26	52	61	0,20**		
<i>Paljudel naistel on alateadlik soov olla vägistatud ja nad võivad alateadlikult luua situatsiooni, milles neid võidakse rünnata.</i>	2015	12	17	52	48	36	35	0,06	0,05	0,03
	2003	10	19	56	49	34	32	0,12*		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 7 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2, 3 ja 4), nõus (skaalapunktid 5, 6 ja 7). *p<0,05; **p<0,001

Tabelis 6 esitatud tulemustest paistab, et naisi/ohvreid süüdistavaid ja toimus vastutavaks pidavate väidetega nõustuvad vene keelt kõnelevad noored oluliselt enam kui eestikeelsed vastajad. Näiteks nõustuvad vene noortest umbes pooled sellega, et esimesel kohtamisel mehe

poole koju läinud naine näitab sellega, et soovib seksida, ning ennast kallistada ja suudelda lasknud tüdruk on ise süüdi soovimatus seksuaalvahekorras. Eesti noorte hulgas on nende väidetega nõustujaid ligi kaks korda vähem. Veidi enam kui kolmandik vene noortest nõustub sellega, et vägistamiste ohvritel on kerged elukombed ja paljudel naistel on alateadlik soov olla vägistatud. Eesti noorte, eriti tüdrukute hulgas on sellise suhtumisega noori vähem (16-31%).

Eesti vastajate puhul ilmnevad suured soolised erinevused mõlemal uuringuaastal. Nimelt on eesti tüdrukutega võrreldes poiste hulgas oluliselt enam ohvreid süüdistavate hoiakutega noori. Näiteks mõne väite puhul (enamikel ohvritel on kerged elukombed) on poiste hulgas umbes kaks korda enam nõustujaid, seevastu tüdrukute hulgas aga kaks korda enam mitte nõustujaid. Vene noorte puhul esineb aga üksikuid soolisi erinevusi. Vene tüdrukud on poistest ligi 10% võrra rohkem nõus, et kui tüdruk laseb ennast kallistada ja suudelda ning olukord väljub kontrolli alt, siis on ta ise süüdi, et tema partner talle seksuaalvahekorda peale sunnib.

Eesti noorte hulgas on naiste ja ohvritega seotud vägistamisemüütide uskumine ajaga vähenenud. Näiteks olid 2003. aastal 26% eesti poistest nõus, et kui tüdruk on lasknud end kallistada ja suudelda, siis on seksuaalvahekorra peale sundimine tema süü, ning 2015. aastal nõustusid sellega vaid 16% eesti poistest. Erandiks on müüt ohvrite kergete elukommete kohta, mille puhul tüdrukute hinnangud ei ole ajaga märkimisväärselt muutunud.

Erinevalt eesti noortest ei ole vene noorte arvamustes toimunud sellist nihet vägistamisega seotud vääruskumustega mittenõustumise suunas. Ainult kahe müüdi puhul on tüdrukute suhtumine muutunud ohvrit toetavamaks. 2015. aastal on 13% võrra vähem vene tüdrukuid, kes usuvad, et naine näitab pärast esimest kohtamist mehe poole koju minemisega, et ta soovib seksuaalvahekorda ning 10% võrra vähem neid, kes nõustuvad, et end suudelda ja kallistada lasknud tüdruk on ise süüdi peale sunnitud seksuaalvahekorra toimumises. Vene noormeeste hoiakutes ei ole ajaga toimunud ühtegi statistiliselt olulist muutust.

Tabel 7. Mehi ja toimepanijaid kujutavad müüdid soo ja emakeele järgi (%)

Eesti keelt kõnelevad vastajad	Aasta	Ei ole üldse nõus		Vähe nõus		Nõus		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
<i>Paljud poisid peavad seksi huvitavamaks siis, kui tüdrukud avaldavad vastupanu.</i>	2015	30	18	50	50	19	31	0,17**	0,01	0,04
	2003	31	15	51	50	18	35	0,22**		
<i>Paljudel poistel on alateadlik soov vägistada tüdrukuid.</i>	2015	35	31	52	54	13	15	0,04	0,10*	0,14**
	2003	25	19	56	59	18	22	0,07*		
Vene või muud keelt kõnelevad vastajad										
<i>Paljud poisid peavad seksi huvitavamaks siis, kui tüdrukud avaldavad vastupanu.</i>	2015	19	6	53	45	28	49	0,25**	0,09	0,06
	2003	26	6	51	39	23	55	0,36**		
<i>Paljudel poistel on alateadlik soov vägistada tüdrukuid.</i>	2015	16	10	54	54	30	35	0,08	0,04	0,10*
	2003	14	8	58	46	27	46	0,19**		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse nõus, 7 – täiesti nõus) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse nõus (skaalapunkt 1), vähe nõus (skaalapunktid 2, 3 ja 4), nõus (skaalapunktid 5, 6 ja 7). *p<0,05; **p<0,001

Tabelist 7 näeb, et umbes 50% nii eesti kui vene tüdrukutest ja poistest on vähe nõus, et poisid peavad seksi vastupanu osutava tüdrukuga huvitavamaks ning et paljudel poistel on alateadlik soov tüdrukuid vägistada. Väidetega nõustumine ja üldse mitte nõustumine jaguneb ülejäänud 50% ulatuses üsna võrdselt.

Nii eesti kui vene vastajate puhul ilmneb suuri soolisi erinevusi. Kuigi 50% nii eesti tüdrukutest kui poistest on vastanud, et nad on vähe nõus, et poisid peavad seksi huvitavamaks vastupanu avaldava tüdrukuga, siis üldse ei ole nõus sellega mõlemal aastal 30-31% eesti poistest, ning vaid 15-18% eesti tüdrukutest. Vastupidiselt on sama väitega nõus 31-35% eesti tüdrukutest ja vaid 18-19% eesti poistest. Vene keelt kõnelevate vastajate puhul ilmneb sarnane muster. 19-26% poistest ja vaid 6% tüdrukutest ei ole väitega üldse nõus, samas kui sellega nõustuvad 49-55% vene tüdrukutest ja 23-28% vene poistest.

Ajaga palju statistiliselt olulisi muudatusi toimunud ei ole. Märkimisväärseim muutus on toimunud eesti tüdrukute vastustes väite puhul, et paljudel poistel on alateadlik soov vägistada tüdrukuid. 2003. aastal ei nõustunud väitega 19% vastanud eesti tüdrukutest, 2015. aastal ei nõustu väitega aga lausa 31% eesti tüdrukutest.

Seksuaalse väärkohtlemisega seotud müütidega nõustujate hulk on üllatav. Märkimisväärselt paljud tüdrukud on võtnud ohvrit (siinkohal tüdrukut) süüdistava hoiaku ja suur osa vastajaid on väidetega vähe nõus. Eesti ja vene emakeelega noorte vastuste hulgas on ka märkimisväärsed erinevusi. Vene noored nõustuvad müütidega oluliselt rohkem, kui eesti noored.

4.3 Seksuaalvägivalda kujutava juhtumi analüüs

Ankeedi lõpus oli esitatud vastajatele näidisjuhtum, kus tegelasteks olid seksuaalsuhtega nõustumise eest noorem tütarlaps ja täisealine noormees.² Ka oli ankeedis mainitud seksuaalsuhtega nõustumise iga, nii et kõik vastajad olid informeeritud.

Tabelist 8 on näha, et mõlemal uuringuaastal ilmnisid statistiliselt olulised soolised erinevused Martini käitumise valeks teoks pidamisel. Eesti emakeelega tüdrukute seas on kõige enam neid, kes nimetasid tegu väga valeks (umbes 95% mõlemal uuringuaastal), vene keelt kõnelevate tüdrukute hulgas mõnevõrra vähem (86-89%). Neile järgnesid eesti emakeelega noormehed, kellest kolm neljandikku märkis juhtunu väga valeks. Vene keelt rääkivate poiste seas oli selliseid kõige vähem - 70%.

Tähelepanuväärseks võib pidada, et on mõni protsent vastajaid, kes ei pidanud tegu valeks. Umbes 10% eesti poistest ja iga neljas vene poiss nimetas juhtunut natuke valeks.

Tabel 8. Martini käitumise valeks teoks pidamine soo ja emakeele järgi (%)

<i>Mis sa arvad, kas see, mida Martin tegi Annikale, oli vale?</i>	Aasta	Ei olnud vale		Natukene vale		Väga vale		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
Eesti keelt kõnelevad vastajad	2015	1	0	12	4	86	95	0,15**	0,12**	0,06
	2003	5	2	10	5	84	94			
Vene keelt kõnelevad vastajad	2015	7	3	23	8	70	89	0,23**	0,06	0,06
	2003	4	2	26	12	69	86			

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei olnud üldse vale, 5 – väga vale) on grupeeritud järgmiselt: ei olnud vale (skaalapunktid 1 ja 2), natukene vale (skaalapunktid 3 ja 4), väga vale (skaalapunkt 5). *p<0,05; **p<0,001

² Vastajatele ei öeldud, et tegemist on seksuaalse väärkohtlemisega, vaid paluti neil ise hinnata, kes on toimunu eest vastutav ning kas tegu oli vale ning väärkohtlemine. Enne seda esitati ankeedis küsimusi personaalse seksuaalvägivalda kogemuste kohta, kus selgitati, mida seksuaalne väärkohtlemine tähendab. Ankeedis defineeriti seksuaalset väärkohtlemist kui ohvri keelitamise, ähvardamise või jõuga seksuaalses tegevuses osalema sundimist ilma, et inimene oleks seda soovinud või saanud end kaitsta.

Tabelist 9 näeb, et valdav enamik vastajatest, eriti eesti keelt kõnelevatest, nõustub, et Martin on juhtunu eest täielikult vastutav. Vene keelt kõnelevate vastajate seas on eesti keelt rääkijatega võrreldes veidi rohkem inimesi, kes vastasid, et Martin ei ole üldse vastutav või on natukene vastutav. Mõlemal aastal oli umbes 10% eesti poiste ja tüdrukute arvates Martin natukene vastutav, ning Martinit natukene vastutavaks pidasid umbes 20% vene poistest ja tüdrukutest mõlemal aastal.

Tabel 9. Martini vastutavaks pidamine soo ja emakeele järgi (%)

Kuivõrd on Martin juhtunu eest vastutav?	Aasta	Ei ole üldse vastutav		Natukene vastutav		Täiesti vastutav		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
Eesti keelt kõnelevad vastajad	2015	2	1	10	10	87	89	0,07*	0,02	0,01
	2003	3	1	12	11	85	88	0,07*		
Vene keelt kõnelevad vastajad	2015	7	4	21	15	73	81	0,10	0,03	0,03
	2003	5	4	23	17	72	78	0,07		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse vastutav, 5 – on täiesti vastutav) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse vastutav (skaalapunktid 1 ja 2), natukene vastutav (skaalapunktid 3 ja 4), täiesti vastutav (skaalapunkt 5).

*p<0,05; **p<0,001

Tabelist 10 paistab, et kui enamik vastajaid pidas Martinit täiesti vastutavaks, siis Annikat peavad suurem osa noori mingil määral vastutavaks. Eesti keelt kõnelevate noorte hulgas leiavad mõlemal küsitluse läbi viimise aastal üle 10% poistest ja tüdrukutest, et Annika on juhtunu eest täiesti vastutav. Enamik vastajaid peab Annikat siiski natukene vastutavaks ning paljud nõustuvad, et Annikal ei lasu üldse vastutust. Vene keelt kõnelevate vastajate hulgas on Annikat täiesti vastutavaks pidanud mõlemal küsitluse läbiviimise aastal üle 20% poistest ja tüdrukutest. Nagu eesti emakeelega vastajad, on vene keelt kõnelevad vastajad samuti suures enamuses valinud vastusevariandiks "natukene vastutav".

Tabel 10. Annika vastutavaks pidamine soo ja emakeele järgi (%)

Kuivõrd on Annika juhtunu eest vastutav?	Aasta	Ei ole üldse vastutav		Natukene vastutav		Täiesti vastutav		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
Eesti keelt kõnelevad vastajad	2015	31	27	58	58	11	15	0,06	0,04	0,03
	2003	28	27	58	61	14	13	0,02		
Vene keelt kõnelevad vastajad	2015	18	15	57	61	25	25	0,04	0,06	0,11*
	2003	21	24	51	51	27	26	0,03		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole üldse vastutav, 5 – on täiesti vastutav) on grupeeritud järgmiselt: ei ole üldse vastutav (skaalapunkt 1), natukene vastutav (skaalapunktid 2 ja 3), täiesti vastutav (skaalapunktid 4 ja 5).

*p<0,05; **p<0,001

Tabelist 11 on näha, et eesti keelt rääkivate vastajate seas on vene keelt rääkijatega võrreldes oluliselt enam neid, kes nõustuvad, et tegemist oli seksuaalse väärkohtlemisega. Soolisi erinevusi on siiski vastustes märgata. Eesti tüdrukute hulgas on poistega võrreldes oluliselt enam neid, kes nimetavad juhtumit kindlalt seksuaalseks väärkohtlemiseks. Vene keelsete vastajate puhul ilmneb antud sooline erinevus ainult 2003. aastal. Nii eesti kui vene veelt kõnelevad tüdrukud defineerivad poistest enam juhtunut väärkohtlemisena.

Tabel 11. Teo seksuaalseks väärkohtlemiseks pidamine soo ja emakeele järgi (%)

Kas Sinu arust oli tegu seksuaalse väärkohtlemisega?	Aasta	Ei ole seksuaalne väärkohtlemine		Natukene seksuaalne väärkohtlemine		On seksuaalne väärkohtlemine		Crameri V soolised erinevused	Crameri V muutus ajas	
		P	T	P	T	P	T		P	T
Eesti keelt kõnelevad vastajad	2015	2	1	16	9	82	90	0,12**	0,10*	0,15**
	2003	4	1	23	20	73	79	0,10*		
Vene keelt kõnelevad vastajad	2015	5	3	33	26	62	71	0,10	0,04	0,06
	2003	6	2	36	31	57	67	0,13*		

Märkus: Uuringus kasutatud nõustumise skaala (1 – ei ole seksuaalne väärkohtlemine, 5 – on seksuaalne väärkohtlemine) on grupeeritud järgmiselt: ei ole seksuaalne väärkohtlemine (skaalapunktid 1 ja 2), natukene seksuaalne väärkohtlemine (skaalapunktid 3 ja 4), on seksuaalne väärkohtlemine (skaalapunkt 5). *p<0,05; **p<0,001

Aja jooksul vastustes suuri muutusi toimunud ei ole. Kõige märkimisväärsem muutus oli eesti keelt kõnelevate tüdrukute hulgas viimase küsimuse puhul, kus uuriti, kas vastajate arvates oli tegu seksuaalse väärkohtlemisega. Aastal 2003 vastasid 20% tüdrukutest, et tegemist on osaliselt seksuaalse väärkohtlemisega, ja 79%, et tegu on täielikult seksuaalne väärkohtlemine. Aastaks 2015 nõustus aga 90% tüdrukutest, et tegemist on seksuaalse väärkohtlemisega, ning natukene väärkohtlemiseks pidasid seda vaid 9% vastanud tüdrukutest.

Kokkuvõtvalt öeldes peab valdav enamik noori Martini käitumist valeks ning väärkohtlemiseks, kuid tähelepanu äratav ka fakt, et paljud vastajad ei pea mitte ainult vägivallatset vastutavaks, vaid ka ohvrit kas täielikult või osaliselt vastutavaks. Endiselt lasub vastajate arvates ohvri suurt osa süüst. See tulemus on märkimisväärne, kuna lugu räägib seksuaalsuhtest täiskasvanu ja lapse vahel, kes on noorem kui seksuaalsuhtega nõustumise iga.

5. ARUTELU

Uurisin oma töös noorte hoiakuid seksuaalse väärkohtlemise suhtes ning nende hoiakute muutust ajas. Siinkohal tooksin välja märkimisväärsemaid tähelepanekuid analüüsi tulemustes, olulisemad neist toon välja tabelis 12.

Valdava enamuse vastajate (16-18-aastaste Eesti noorte) kohta saab öelda, et nad on lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete suhtes taunivad, kuid siiski on umbes kolmandik neid, kes on vastanud, et nad on vähesel määral nõus sellega, et lapse ja täiskasvanu vahel võib olla seksuaalsuhteid, kui nad mõlemad sellega nõustuvad. Selliseid tulemusi vaadates tekib küsimus, keda kujutasid endale ette lapse ja täiskasvanuna. On väga suur vahe, kas noor kujutab endale ette seksuaalsuhet 18-aastase ja 17-aastase isiku vahel, või näiteks 30-aastase ja 12-aastase isiku vahel. Konsensuslik seksuaalsuhe 18-aastase ja 17-aastase inimese vahel ei ole midagi uut, seda juhtub pea igas keskkoolis ning see vanusevahe tundub normaalne. Seevastu 30-aastase ja 12-aastase isiku vahel ei saa olla konsensuslikku seksuaalsuhet, seda ütlevad juba seadused Eestis, kuna nõusolekut seksuaalsuhteks saab anda noor alates neljateistkümnendast eluaastast.

Arvamusega, et seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel peaks pidama kuriteoks, nõustusid enamik nii eesti kui vene tüdrukutest. Märkimisväärselt on muutunud eesti poiste arvamus selle kohta. 2003. aastal pidasid 74% vastanud poistest tegevust kuriteoks, 2015. aastal nõustusid väitega vaid 53% vastanutest. Sarnane, kuid mitte nii märkimisväärne muutus toimus ka vene poiste seas. Umbes kümnendik neist arvavad, et seda ei peaks üldse pidama kuriteoks, ning seegi tõstatab küsimusi. Vastanud noored on juba vanuses, kus nad võivad ise mõelda seksuaalsete suhete peale. 46% 16-18-aastastest noortest on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras (Lõhmus, Rüütel, Lemsalu, 2016). Võib olla, et nende partner on olnud neist noorem või vanem, ning see võib nende vastamist mõjutada, ka teistele väidetele vastamise puhul. Võimalik ka, et mittenõustujad võtavad 17-aastast piisavalt vanana ning ei näe kasuvanemas isikut, kes peaks alaealise heaolu eest vastutama. Ka võib olla, et noored pole teadlikud, et selline suhe läheb ühiskonna moraalnormide, tavade ja seadustega vastuollu.

Tabel 12. Märkimisväärsed tähelepanekud analüüsi tulemustes

	Olulisemad tähelepanekud
<i>Eesti noored</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Peavad lapsele seksist rääkimist tema suguelundeid puudutades halvemaks, kui vene noored. • On vähesel määral nõus, et paljud lapsed soovivad olla täiskasvanuga seksuaalvahekorras, kui nad on seda varem kogenud. • Eesti noored on võrreldes vene noortega lapse ja täiskasvanu vahelise seksuaalsuhte suhtes taunivamad. • Nõustuvad vähem vägistamisega seotud vääruskumustega kui vene noored.
<i>Vene noored</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nõustuvad eesti noortega võrreldes vähem, et laste ahistajad peaksid vangim minema. • Nõustuvad vähem, et seksuaalsuhe lapsprostituudiga on seksuaalne väärkohtlemine. • Nõustuvad rohkem, et seks lapse ja täiskasvanu vahel kahjustab last. • Peavad lapsele seksist rääkimist tema suguelundeid puudutades halvaks. • Peavad vähem lapsi täiskasvanuga seksuaalsuhte algatajateks ning selle soovijateks. • Nõustuvad vähem, et lapsed ütlevad tähelepanu püüdmiseks või kätemaksuks, et neid on seksuaalselt ahistatud. • Nõustuvad rohkem vägistamisega seotud vääruskumustega. • Noore tüdruku vägistamise juhtumise peavad paljud vastajad ohvrit täiesti vastutavaks.
<i>Poisid</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti poiste arvamus seksi 17-aastase ja tema kasuvanema vahel kuriteoks pidamise suhtes on aja jooksul muutunud teo mitte kuriteoks pidamise suunas. • Eesti poisid nõustuvad tüdrukutega võrreldes enam, et ohver on vägistamises ise süüdi. • Leidus nii eesti kui vene poisse, kes ei pidanud noore tüdruku vägistamise juhtumit valeks (1-7%) või pidasid seda vaid natukene valeks (10-26%).
<i>Tüdrukud</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Peaaegu kõik eesti tüdrukud nõustuvad, et laste ahistajad peaksid vangim minema. • Nii eesti kui vene tüdrukud on lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhte suhtes taunivamad kui poisid. • Enamik tüdrukuid pidasid noore tüdruku vägistamise juhtumit väga valeks. • Tüdrukud pidasid poistest rohkem noore tüdruku vägistamise juhtumit seksuaalseks väärkohtlemiseks.

Paljud vastajatest olid vähe nõus väitega, et täiskasvanu ja lapse vahel peaks olema lubatud seksuaalsuhted, kui nad mõlemad seda soovivad. Pigem nõustusid väitega eesti vastajad, eriti tüdrukud, ning väitele rohkem vastu olid vene noored. Taaskord võib nõustumine tuleneda sellest, et noorte enda kogemused võivad olla olnud sarnased, kus nad on olnud suhtes täiskasvanuga või endast vaid veidi noorema inimesega, kes on seaduse silmis alaealine. Siiski on väites tegemist täiskasvanuga ning lapsega, kes võib olla liiga noor, et anda nõusolekut seksuaalsuhteks. Soo ja teiste (2015) uuringus selgus, et 4% noortest on olnud 14-aastaselt või nooremana endast vähemalt viis aastat vanema isikuga vabatahtlikus seksuaalvahekorras. Alla 14-aastane laps ei ole võimeline soovima seksuaalsuhet täiskasvanuga ning tema või

täiskasvanu väide, et suhe oli tahetud, ei tööta sellises situatsioonis. Laps võib küll mõelda, et ta tahtis seda ja kõik toimus vabal tahtel, kuid ei pruugi taibata, et täiskasvanu temaga manipuleeris ega mõista tegevuse tagajärgi. Seda, kuidas noored tõlgendavad last ja täiskasvanut ning sobilikku vanust seksuaalsuhtesse astumisel tasuks uurida kvalitatiivsete uurimismeetoditega.

Seksuaalvägivallaga seotud müütidega nõustusid umbes pooled vastajaid vähesel määral. Umbes kolmandik vastajaid olid müütidega täiesti nõus, sealjuures vene noored olid nendega oluliselt rohkem nõus. Poisid kipuvad rohkem uskuma müüte, mis kajastavad naisi ja ohvreid. Näiteks on ligi 50% poistest nõus, et tüdrukud, kes lähevad esimesel kohtamisel mehe poole koju, näitavad sellega, et soovivad mehega seksuaalvahekorda. Tüdrukud usuvad rohkem müüte, mis räägivad meestest ja toimepanijatest. Müüdid tuginevad stereotüüpsetele uskumustele naiste ja meeste seksuaalsusest ning need on aja jooksul tekkinud ja levinud ning nende peatamine on keeruline. Müütide levimisele aitab palju kaasa näiteks meedia (Lonsway, Fitzgerald, 1994).

Näiteks kujutab müüt, et paljud poisid peavad seksi huvitavamaks siis, kui tüdrukud avaldavad vastupanu, populaarset stereotüüpi. Seda, et naised ütlevad seksile ära ka siis, kui nad seda tegelikult tahavad ja et nende proteste ei peaks tõsiselt võetama kajastatakse tihti meedias, filmides ja kirjanduses (Sprecher, Hatfield, Cortese, Potapova, Levitskaya, 1994). Muehlenhard ja Hollabaugh (1988) ütlevad, et tüdrukud võivad algselt seksuaalvahekorrale ära öelda kolme suurema põhjuse pärast: praktilised põhjused (nt hirm tunduda olevat valimatu sugueluga), tagasihoidlikkusest tekkinud põhjused (nt teo moraalne küsitavus) ning manipulatiivsed põhjused (nt soov olla kontrolliv pool) (Muehlenhard ja Hollabaugh, 1988, Sprecher jt, 1994 kaudu). Vastupidine seksuaalvahekorrale ei ütlemisele, kui sellega tegelikult nõus ollakse, on jah ütlemine, kui vahekorda ei soovita. Mõlemad on ühtviisi ohtlikud, kuna seksuaalvahekorrale ei ütlemine seda samal ajal tahtes võib vähendada realselt mittenõustumise mõju järgnevatel kordadel, eriti sama partneriga. Seksuaalvahekorraga nõustumine, kui ei soovita nõustuda, liigub omakorda seksuaalse väärkohtlemise alla. Kõik see taandub ebapiisavale seksuaalharidusele ja arusaamale, et seks ei ole teema, millest avalikult rääkida, ka mitte oma partneriga. See võib tekitada aga teineteise väärti mõistmist ning viia mittesoovitud vahekorraneni. Eesti koolides õpetatakse enamasti suguhaiguste, puberteedi ning rasestumisvastaste vahendite kohta, mis on küll vajalikud teemad, kuid tervetest ja turvalistest paarisuhetest ja seksuaalvägivallast räägitakse vähem (Pertel jt, 2009).

Töös kujutatud seksuaalvägivalla näidisjuhtumit saab siduda nii väidetega, mis käisid lapse ja täiskasvanu vahelise seksuaalvägivalla kohta kui ka vägistamismüütidega. Valdav enamik noori pidasid seda situatsiooni valeks ja väärkohtlemiseks. Samas umbes 5% poistest ei pidanud tegu üldse valeks ning umbes kümnendik noori pidasid juhtunut vaid natukene valeks. Üldiselt peeti juhtunus vastutavaks poissi, kuid paljud pidasid vastutavaks ka tüdrukut. Seadustele tuginedes on loos kujutatud juhtum kuritegu, kuid noored ei pruugi seda teada ning olukorda selliselt tõlgendada. Samuti on võimalik, et näidisjuhtumis kujutatud poisi ja tüdruku omavaheline varasem tutvus ja see, et tüdruk läheb poisi juurde koju, suunab vastajaid mõtlema tüdruku valmisolekule seksuaalsuhteks ning paneb vastajate meelest tüdrukut osaliselt vastutama. Näiteks umbes 50% vastanud poistest olid veidi nõus müütide küsimustele vastates, et kui naine läheb mehe juurde koju, või laseb end suudelda ja kallistada, näitab see tema nõusolekut seksuaalvahekorraks.

Lapse ja täiskasvanute vaheliste seksuaalsuhete küsimuste plokis nõustusid umbes 50% noori väheselt, et seks lapsega on lapsele kahjutu ning oli noori (1-26%), kes ei pidanud näidisjuhtumist esitatut täiesti valeks. Näidisjuhtumist kirjeldati, kuidas laps (13-aastane neiu) hakkas oma ründajale vastu, palus tal lõpetada, kuid tegu pandi ikkagi toime. Arutlesin eelnevalt müüdi üle, et poisid peavad seksi huvitavamaks, kui tüdruk vastupanu osutab ja sellise müüdi uskumine võib ka viia just nimetatud olukorrani. Kui noor usub seda müüti, et vastupanu osutava tüdrukuga on seks huvitavam, siis ei pruugigi ta märgata või õigesti tõlgendada, kui näidisjuhtumist või ka päriselu olukorras tüdruk vastupanu osutab. Samuti oli paljude vastajate jaoks näidisjuhtumist esitletud ohver toimunud vähemalt mingil määral süüdi ja seda võib siduda müüdiga, et kui tüdruk laseb ennast kallistada ja suudelda, siis on see tema enda süü, kui olukord kontrolli alt väljub ja ta satub väärkohtlemise ohvriks.

Samuti ohvrit süüdistavad, vägivallatseja vastutust mitte tunnustavad ja juhtumit mitte (eriti) valeks pidavad noored võivad jätta tähelepanuta või pisendada vägivallasituatsioonile viitavaid märke, nagu tüdruku korduv mittenõustumine, poisipoolne manipuleerimine (meelitamine, tüdruku piisavalt vanaks pidamine) ja füüsilise jõu kasutamine. Uuringu tulemused näitavad, et müüdid on noorte seas üsna levinud ja paljud noored võivad neid, ka mitteteadlikult, kasutada, et õigustada ja vabandada täiskasvanute vägivalda laste vastu ning meeste vägivalda naiste vastu.

Varasemalt nõustusid umbes 50% vastanutest vähe, et mõned 13-aastased on niivõrd arenenud, et võivad olla seksuaalsuhtes täiskasvanuga. Ka see arvamus võib viia noori vastama, et juhtumis esitatu ei ole vale, sest tüdruk oli täpselt 13-aastane ja tema ründaja kinnitas, et tüdruk on seksuaalsuhteks piisavalt vana. See kinnitus vanema inimese poolt võib kallutada vastajate arvamust olukorrast.

Viimastel aastatel on tehtud teavituskampaaniad seksuaalvägivalla kohta, kuid siiski on seksuaalne vägivald teema, mis vajaks laiapõhjalisemat käsitlemist. Meedias sellest rääkimine aitaks, ning samuti kooli seksuaalhariduse parandamine. Nendest teemadest rääkimine võib olla ebamugav, kuid on siiski vajalik.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli teada saada, millised on noorte hoiakud seksuaalse väärkohtlemise suhtes, millised muutused nendes hoiakutes 12 aasta jooksul toimunud on ning mis soost ja emakeelega noored nõustuvad rohkem seksuaalset väärkohtlemist soosivate hoiakutega. Analüüs valmis toetudes kahele eelnevalt läbi viidud uurimusele.

Enamik noori peavad seksuaalset väärkohtlemist valeks, eriti eesti emakeelega noored. Eesti noored on võtnud vene noortega võrreldes taunivamad hoiakud lapse ja täiskasvanu vahelise seksuaalsuhte suhtes. Ajaga on siiski noorte arvamused muutunud lapse ja täiskasvanu vaheliste seksuaalsuhete suhtes sallimatumaks.

Vägistamismüütide uskumine on ajaga vähenenud rohkem eesti noorte hulgas (ka varem pooldasid eesti noored neid vähem), vene noorte hulgas sellist nihet toimunud ei ole. Märkimisväärselt paljud vastajad on võtnud ohvrit (siinkohal tüdrukut) süüdistava hoiaku. Noortele esitatud väited seksuaalse väärkohtlemisega seotud müütide kohta on aga ohtlikud kui neid uskuda ja nende uskumine ning levimine ainult juurutab väärarusaamu, millest tuleks tegelikult lahti saada.

Kokkuvõtlikult võib siiski öelda, et enamik noori peavad seksuaalset väärkohtlemist valeks ning nende arvamused on kahe uuringu vahepealse 12 aastaga muutunud seksuaalse väärkohtlemise suhtes taunivamaks. Seksuaalse väärkohtlemise suhtes on eriti tauniva hoiakuga tüdrukud. Tulemustest on siiski näha, et teavitustööd tuleb teha veel, et kaoksid väärarusaamad ning hoiakud, mis toetavad laste seksuaalset väärkohtlemist ja ohvri süüdistamist.

KASUTATUD KIRJANDUS

Andrews, G., Correy, J., Slade, T., Issakidis, C., Swanston, H. (2004). *Child sexual abuse*. Teoses Ezzati, M., Lopez, A.D., Rodgers, A., Murray, C.J.L. (toim.), *Comparative quantification of health risks: global and regional burden of disease attributable to selected major risk factors*. Geneva, World Health Organization.

Burt, M. R. (1980). *Cultural myths and supports for rape*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 217-230.

Briere, J., Henschel, D., Smiljanich, K. (1992). *Attitudes toward sexual abuse: Sex differences and construct validity*. *Journal of Research in Personality*, 26, 398-406.

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja preevõigivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. (2011). Council of Europe. Kasutatud 23.05.2018 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462531>

Garcia-Moreno, C., Guedes, A., Knerr, W. (2012) *Understanding and addressing violence against women*. World Health Organization.

Jewkes R., Sen P., Garcia-Moreno, C. (2002). *Sexual violence*. Teoses Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (toim.), *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 149 -181.

Johnson, R. B., Christensen, L. (2012). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Karistusseedustik (30.12.2017). Riigi Teataja I. Kasutatud 09.05.2018 <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022014006>

Lapse õiguste konventsioon (20.11.1991). Riigi Teataja II. Kasutatud 18.05.2018 <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

Lastekaitseadus (28.11.2017). Riigi Teataja I. Kasutatud 09.05.2018
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016006>

Laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise eest käsitlev Euroopa Nõukogu konventsioon. (25.10.2007). Kasutatud 18.05.2018
http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/lanzaroteconv-ention_est.pdf

Laste vastu suunatud seksuaalvägivald. (2015). Eesti Seksuaaltervise Liit. Kasutatud 09.05.2018
<http://www.estl.ee/valdkonnad/seksuaalv%C3%A4givald/seksuaalsus-1%C3%A4hedus-v%C3%A4givald/laste-vastu-suunatud-seksuaalv%C3%A4givald/>

Lippus, H., Laanpere, M., Part, K., Ringmets, I., Rahu, M., Haldre, K., Allvee, K., Karro, H. (2015). *Eesti naiste tervis: seksuaal- ja reproduktiivtervis, tervisekäitumine, hoiakud ja tervishoiuteenuste kasutamine. Uurimisaruanne.* Tartu: Tartu Ülikooli Naistekliinik. Kasutatud 18.05.2018 http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/6165/1/Eesti_naise_tervis2015.pdf

Lonsway, K.A., Fitzgerald, L.F. (1994). *Rape myths. In Review.* Teoses *Psychology of Women Quarterly*, 18 (1994), 133-164.

Lõhmus, L., Rüütel, K., Lemsalu, L. (2016). *HIVi temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringuraport 2015.* Tervise Arengu Instituut. Tallinn.

Mossige, S., Ainsaar, M., Svedin, C.G. (2007). *The Baltic Sea regional study on adolescents' sexuality.* Oslo: Nova Rapport, 18.

Myths about sexual violence. (2018). Connecticut Alliance to End Sexual Violence. Kasutatud 20.05.2018
<https://endsexualviolencect.org/what-we-do/awareness/myths-about-sexual-violence/>

Myths vs realities. (2018). Rape Crisis England & Wales. Kasutatud 20.05.2018
<https://rapecrisis.org.uk/mythsvsrealities.php>

Part, K., Laanpere, M., Rahu, K., Haldre, K., Rahu, M., Karro, H. (2007). *Eesti naiste tervis: seksuaal- ja reproduktiivtervis, tervisekäitumine, hoiakud ja tervishoiuteenuste kasutamine. Uurimisaruanne*. Tartu: Tartu Ülikooli Naistekliinik. Kasutatud 18.05.2018 http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/6164/1/Eesti_naise_tervis2007.pdf

Pertel, T., Part, K., Toomet, K., Sikk, K., Haldre, K., Kaha, M., Laur, K., Kütt, P. (2009). *Amor Youth Clinic Network in Estonia*. World Health Organization. Geneva. Kasutatud 25.05.2018 http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44153/9789241598354_eng.pdf;jsessionid=67D26E450782F935D419AC230274D380?sequence=1

Pressiteade: Eesti Seksuaaltervise Liit korraldab üle-eestilise noortekonverentsi "Vägivald ei ole seks". (2018). Eesti Seksuaaltervise Liit. Kasutatud 23.05.2018 <http://www.estl.ee/esilehe-uudised/4E>

Projektid. (2018). MTÜ Living for Tomorrow. Kasutatud 23.05.2018 <http://www.lft.ee/seksuaalkasvatus/projektid>

Rootalu, K. (2014). *Risttabelid ja seosekordajad*. Kasutatud 17.05.2018 <http://samm.ut.ee/risttabelid-ja-seosekordajad>

Sexual assault myths and facts. (2012). Calgary Communities Against Sexual Abuse. Kasutatud 20.05.2018 <http://www.calgarycasa.com/resources/sexual-assault-myths-and-facts/>

Soo, K. (2010). *Paarisuhtevägivald Eestis - levik ja tagajärjed. Lõppraport*. Tartu. Kasutatud 25.05.2018 http://www.enu.ee/lisa/553_Paarisuhtevagivald%20Eestis_levik%20ja%20tagajarjed_loppraport%202010.pdf

Soo, K. (2016). *Seksuaalvägivallaga seotud hoiakud*. Teoses Soo, K., Lukk, M., Ainsaar, M., Beilmann, M., Tamm, G., Espenberg, K., Murakas, R., Arak, T., Aksen, M., Vahaste-Pruul, S., Kutsar, D. (2015). *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring*. Tartu: Tartu Ülikool

Soo, K., Kutsar, D. (toim.) (2004). *Seksuaalse väärkohtlemise kogemused ja hoiakud Eesti noorte hulgas*. Uuringu aruanne. Tartu Ülikool, Tartu Laste Tugikeskus.

Soo, K., Laanpere, M., Lippus, H., Part, K. (2015). *Seksuaalvägivald levimus ja hoiakud Eestis: Uuringute ülevaade*. Tartu: Eesti Seksuaaltervise Liit.

Soo, K., Lukk, M., Ainsaar, M., Beilmann, M., Tamm, G., Espenberg, K., Murakas, R., Arak, T., Aksen, M., Vahaste-Pruul, S., Kutsar, D. (2015). *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring*. Tartu: Tartu Ülikool.

Sprecher, S., Hatfield, E., Cortese, A., Potapova, E., Levitskaya, A. (1994). *Token resistance to sexual intercourse and consent to unwanted sexual intercourse: college students' dating experiences in three countries*. Taylor & Francis, Ltd. Kasutatud 18.05.2018 http://www.elainehatfield.com/uploads/3/4/5/2/34523593/87_sprecher_hatfield_coretese_potapova_levitskaya_1994.pdf

Themas, A., Ainsaar, M., Soo, K., Sammul, M., Uusküla, A., Tarum, H., Hendrikson, R., Arak, T., Espenberg, K., Varblane, U. (2015). *Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom*. Tartu: Tartu Ülikool.

Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020. (2015). Tallinn. Kasutatud 18.05.2018 https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marelle Minn,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Seksuaalse väärkohtlemisega seotud hoiakud Eesti noorte hulgas,

mille juhendaja on Kadri Soo,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **25.05.2018.**